

LITERAATUUR EN KUNST

Een Kerstzang van Lodensteyn.

In aansluiting bij de literatuurproeve, die bij het begin van 1932 geciteerd werd, den Nieuwjaarszang van den 17e-eeuwschen mysticus Willem Sluyter, den gevierden predikant van Eibergen, zou ik thans bij het einde van het jaar een keuze willen doen uit het werk van Sluyters vriend en geestverwant Jodocus van Lodensteyn.

Ook deze Lodensteyn was in zijn tijd en lang daarna een bekend man en het zijn, zoo goed als dat bij Sluyter het geval was, vooral zijn verzen geweest, die hem deze bekendheid gegeven hebben. Zoals Sluyters „Eibergsche Zanglust” zijn Lodensteyns „Uit-spanningen” bij vele geslachten geliefd geweest als eenvoudige, vrome verzen, die spraken tot het hart van den eenvoudigen, vromen mensch. Zelfs nu nog leven sommige van zijn „liederen op den soeten lieven Jesus”. Ik herinner aan het:

Hoog, omhoog, mijn ziel, na boven!
Hier beneden is het niet:
'trechte leven, lieven, loven
is maar, daar men Jesum ziet!

of het in de oefeningen¹⁾ veel gezongen vers, dat begint met:

Al mijn trachten,
mijn verwachten
is na U, mijn God, alleen!...

Trouwens, de „Uit-spanningen” waren ook bepaaldelijk voor het volk geschreven en op de volksbehoefte gericht: ze bedoelden, gelijk uit een „voor-reden” blijkt, den geloovige zingensstof te geven. De wereldsche lied-const tierde in de 17e eeuw welig en daartegenover moest de geloovige iets hebben, dat hij zingen en zijn kinderen leeren kon, dat ook in de samenkomsten en oefeningen voor den gemeenschappelijken zang kon dienen. En de mystiek-pietistische gezindheid van den dichter zette deze zingensstof geheel in den volkstoon: naast allerlei didactische verzen over het gebruik der sacramenten, de noodzakelijkheid van het gebed, standvastigheid en voorzichtigheid in het belijden, staan troostzangen in lijden en moeiten, lofzangen ter eere Gods, stichtelijke bedenkingen in goede en kwade dagen, bewerkingen van psalmen, vooral ook ontboezeningen over de zalige genieting van de gemeenschap met God en de lieflijken van het hemellevens. Te sterker sprak dit alles, omdat Lodensteyn, evenals Sluyter, een asceet was, die streng leefde en in zijn ambtelijken dienst (hij was predikant te Utrecht van 1653 tot 1677) ijverde tegen geesteloosheid, tegen onheiligheid, tegen wereldzin en als een boetprofeet opriep tot bekeering: bovendien kende hij de levenszorgen uit ervaring, omdat vele bewogenheden over zijn hoofd en hart waren gestormd.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHEISEN

Het Chiliasme en het Oude Testament.

LIII.

Zacharia 9-14.

Met Zach. 10:9 schijnt Ds Berkhoff wel zijn zwaarste batterij in actie te hebben gebracht. Althans wat hij verder nog over Zacharia zegt, is niet veel meer. Hij wijst er dan alleen nog op, dat in de hoofdstukken 12-14 „een al het voorgaande samenvattende en perspectief gevende schilderij” volgt, onder het opschrift „de last van het woord des Heeren over Israël”: waarop dan verschillende „tafereelen deels na, deels door elkander” te onderscheiden vallen (De Christusregering, bldz. 199, 200). Die tafereelen, die door Ds Berkhoff slechts in enkele woorden worden aangeduid, behoeven niet alle door ons te worden besproken. We zullen ons bepalen tot enkele trekken, die voor de ons bezig houdende kwestie van belang zijn.

In de eerste plaats noemt Ds Berkhoff als eerste tafereel „een in Palestina teruggebracht Israël”, te vinden in Zach. 12:2-8, in verband met 10:9, 10. Wij wenschen er even nadruk op te leggen, dat in Zach. 12:2-8 met geen enkel woord sprake is van een terugbrengen van Israël in Palestina. Wat we hier vinden is niet anders dan de schildering van een vergeefschen aanval dien de heidenvolken op Jeruzalem zullen doen, en van de beschutting des Heeren, die Hij schenken zal aan zijn volk. De verwijzing naar 10:9, 10 moet dus dienen om te bewijzen, dat wat in 12:2-8 geteekend wordt, eerst na den terugkeer zal plaats hebben. Het is duidelijk, dat deze geheele verwijzing naar 10:9, 10 waardeloos is geworden, nu we hebben aangetoond, dat de daarin geprofeeteerde terugkeer niet anders is dan de voortgezette terugkeer uit de Assyrisch-Babylonische ballingschap. Voor het denkbeeld van een herstel van

Het is dus begrijpelijk, dat deze „Uit-spanningen” ingang vonden en steeds meer bekend raakten in den kring van „het lieve volk van God”. Niet minder dan 15 herdrukken, die tot in het einde der 18e eeuw regelmatig op elkaar volgden, leggen daarvan getuigenis af: naast het Sluyterboek hebben de „Uit-spanningen” het dierbaar bezit gevormd van vele geslachten.

Maar zooals Sluyters verzen gaandeweg op den achtergrond geraakten, zoo ging ook allengs de belangstelling voor Lodensteyns werk tanen. Veranderde opvatting omtrent stichtelijke poëzie deed allerlei artistieke tekortkomingen zien en bij de eischen, die nieuwere verskunst stelt, bleef het ver ten achter. De waarde van Lodensteyns verzen is tegenwoordig vrijwel alleen een historische geworden: men weet, dat ze in ons volksleven een breede plaats hebben ingenomen, doch kent ze alleen van naam.

Daarom kan het goed zijn, eens iets uit deze „Uit-spanningen” te releveeren, en dan is daartoe gerade aanleiding, nu de traditie van ons blad in deze rubriek een proeve van kerstpoëzie uit onze literatuur vraagt. Men krijgt dan een indruk van deze 17e-eeuwsche mystiek en zal tegelijk opmerken, dat bij allen eenvoud en niet te ontkenen vormgebreken het dichterlijk gevoel toch niet ontbreekt. Ik kies daartoe uit het derde van de vier „boeken” „Uit-spanningen” het gedicht „Gods Soen geboren”, dat gezongen kon worden op de wijs van een toenmaals bekend wereldsch lied.

't Is een vers in dialoogvorm. Deze dialoogvorm was eigen aan de middeleeuwsche mystiek en Lodensteyn, die op voorbeeld van de middeleeuwsche dichtkunst vele geestelijke minneliederen gaf, bediende er zich gaarne van. Telkens vinden we samenspraken, die dikwijls in een duo eindigen of, in verband met de zangbedoeling, over een refrein zich voortbewegen.

Hier is het een samenspraak tusschen de herders, die komen in den stal om te aanbidden en Maria, die verwonderd is over hun komst. En dan luidt het vrij lange vers aldus:

Herders: So zoudmen hijgen, schoon de nagt
(Getuyge van ons trouwe wagt)
Door koelt de sonne-soet versagt;
Dus²⁾ zijn wij 't eindend a'em,
Dus zijn wij 't eindend a'em gelopen;
Voort, voort, ey, sonder rusten voort
Voort, voort, ey, sonder rusten voort
Tot dat wij Behlehen ter poort
Des nachts zijn veylig ingeslopen.

U moeder groeten wy beleeft,
Omdat, uyt u geboren, leeft
Dien, wat op aard genade leeft
So lang den hemel staat
So lang den hemel staat zal prijsen.

Maria: Maar, goede lieden, waar van daan?

Herders: Wy comen uyt het velt gesaan.

Maria: Wat heft gy voor een lofsang aan?

Herders: Wy sullen u de waarheid wijzen.

¹⁾ de zin is: Men zou er van hijgen.... zooals wij ons buiten adem hebben gelopen.

Israëls nationaal koninkrijk in het millennium biedt Zach. 12:2-8 niet den minsten grond. Men heeft hier te denken aan de bescherming van het Joodsche volk na den terugkeer uit de Babylonische ballingschap, met name in de dagen van Antiochus Epiphanes.

In de tweede plaats maakt Ds Berkhoff gewag van „een door diepe wegen tot God bekeerd Israël”, en verwijst daarvoor naar Zach. 12:10-14 en 13:7-9, in verband met 12:3. Hierbij is het ons een raadsel, wat de verwijzing naar Zach. 12:3 beteekent, want met den besten wil van de wereld kunnen we daarin niets van bekeering lezen. Wellicht moet de verwijzing alleen dienen om onze aandacht te vestigen op „de diepe wegen”; maar dat die „diepe wegen” tot bekeering zouden leiden wordt met geen letter zelfs aangeduid; in tegendeel staat in 12:3 de onvoorwaardelijke belofte, dat God den aanval der heidensche volken op Jeruzalem zal doen mislukken, zoodat die heidensche volken daaraan zelf te gronde gaan. Trouwens ook in 12:10-14 is eigenlijk ook niet van bekeering sprake. Er wordt wel gewag gemaakt van een bittere rouwklacht, maar dat is nog niet hetzelfde als bekeering; men denke aan Ezau's geweene omdat hem de zegen zijns vaders was ontgaan (Gen. 27:38), waarbij echter van bekeering geen spoor te bespeuren valt; of aan den terugkeer der toeschouwers van Golgotha, die na alles wat er voorgevallen was zich op de borst sloegen (Luk. 23:48), maar daarmee nog verre waren van bekeering. Het is zeer wel mogelijk, dat de rouwklacht, waarvan in deze passage sprake is, op niets anders ziet, dan de verslagenheid die over Israël zal komen na de verwerping van den Messias, en waarbij men dan denken kan eerst aan de verslagenheid waarvan Luk. 23:48 melding maakt, voorts aan de verslagenheid na Jeruzalem's val, en eindelijk aan de verslagenheid bij het eindgericht (vgl. Openb. 1:7). Van bekeering is bepaaldelijk alleen sprake in 13:9. Maar dan is het toch wel van belang er op te letten, wat daarvan precies gezegd wordt. Van een massale bekeering van het Jodendom, zooals het Chiliasme verwacht, wordt hier zeker niet gesproken: in vs 8 (wordt

Maria: Wat siet gij Heerlijcks in mijn vrugt?

Herders: Dat is de troost van al wat dugt.
Een Lam, dat selfs³⁾ in tranen sugt,
Maar alles gaat in magt
Maar alles gaat in magt te boven:
Dus vraagt niet veel, sing met ons dra,
Sing met ons op: Hallelujah!

Herders: Hallelujah! Hallelujah!

en Maria: Laat ons den God des Hemels loven!

Maria: Wat siet gij Heerlijcks in mijn kind?

Herders: Een stercke, die eerlangh verwint
All'ons vijanden, en verslindt
Der sonden magt, en al
Der sonden magt en al ons vrese.

Herders: Sing Hemelen Hallelujah!

en Maria: Sing volcken al Hallelujah!

Sing al wat leeft Hallelujah!

Dit kindeken sal ons genesen.

Maria: Wat siet gij Heerlijcks in dit Lam?

Herders: Een Coninck sterck uyt Davids stam!

Maria: Die so veragt ter werelt quam?

Herders: Zijn Vader is een Heer

Sijn Vader is een Heer der eeren.

Herders: Hallelujah! seg Engelschaar

en Maria: Sing Hallelujah! hemels claer!

Hallelujah! sing: want voorwaar

Dees Coninck is een Heer der Heeren.

Maria: Wat siet gij pragtigs in dit wigt

Dat arm in slegte windsels ligt?

Herders: Een Rijkdom daar het al voor swigt:

Sijns Vaders is al 't goud

Sijns Vaders is al 't goud der aarde.

Herders: Sing Hemelen Hallelujah!

Sing, aarde, sing Hallelujah!

Dit kindeke: want bij zijn gena

Is Goud en Silver van geen waarde.

Maria: Waar, lieden, comt u dit vandaan?

Herders: De Hemel deed het ons verstaan.

Maria: Seyd' die hoe 't met dit Kind sond gaan?

Herders: Godt sprack en d'Englen tuigd'

Godt sprack en d'Englen tuigden 't woord.

Maria: Ey, ras, vertel, en seg mij op

Mijn geeste climmet in den top

Mijn herte springt van vreugden op

Nu d'eene God-sprack d'andren antwoordt.

Herders: De nacht was duyster om ons heen

En wij ons pligt in vee-sorg de'en,

Als ons een luyster snel bescheen

Veel schoner dan de Zon

Veel schoner dan de Zon op 't opgaan:

Verbaast wij sprongen op in schrick

En d'een beswijdend met een snick

Siet d'ander in een oogenblik⁴⁾

Den heldrep Hemel heerlijk op-staan.⁵⁾

Strax hoorden wij ten Hemel uyt

Een Hemelshode, een hly geluyd,

Een stemme die ons 'theyl beduyd

En vriendelijck verbood

²⁾ zelfs = zelf: de zin is: hem is ook de smart met vreemd, daarom kan hij deelen in de moeiten van anderen, maar hij gaat alles in macht te boven.

³⁾ de zin is: terwijl de eene van schrik bezwijmt ziet een ander....

⁴⁾ opstaan = openstaan.

duidelijk gezegd dat twee derde van het volk voor den ondergang bestemd is; slechts van één derde wordt in vs 9 aangekondigd dat het weer met God in gemeenschap komt, maar ook dat eerst, nadat het in het vuur zal gebracht zijn en door dat vuur der beproeving zal zijn gelouterd. Men ziet dat hier de voorstelling van het duizendjarig rijk, waarin Israël als geheel een glorierijke positie zal innemen, allernijst begunstigd, en veelere tegengesproken wordt.

In de derde plaats moeten wij meer in het bijzonder onze aandacht schenken aan het veertiende hoofdstuk. Aan dit hoofdstuk vooral ontleent Ds Berkhoff de kleuren om verschillende tafereelen, zooals hij die bij Zacharia ziet, te tekenen. En geen wonder, want in dit hoofdstuk vinden we meer dan in enig ander trekken die heenduiden naar de eindtoekomst; dit hoofdstuk draagt, zooals men dat kan pleegt te zeggen, meer dan enig ander een eschatologisch karakter. Doch juist bij dit hoofdstuk valt het dan wel zeer te betreuren dat Ds Berkhoff zich slechts tot korte aanduiding van de door hem aanschouwde tafereelen beperkt; hier zouden we bijzonder gaarne iets meer van zijne opvatting omtrent de details dier tafereelen willen weten. Met name zouden we zoo gaarne willen vernemen, of Ds Berkhoff nu, dit geheele hoofdstuk, op de toepassing van zijn stelsel staat, dat men de profetie steeds letterlijk moet verstaan. Zoo zouden we b.v. buitengemeen belangstellend wezen naar het gevoelen van Ds Berkhoff aangaande vs 4, waarin gezegd wordt dat de Olijfberg in tweeën zal gespleten worden, waardoor een groote vallei ontstaat, waarin de bedreigde bevolking een toevlucht vindt (vs 5): moeten wij dit letterlijk opvatten? of mogen wij het zien als stoute beeldspraak, waarin des Heeren bewarende zorg voor de zijnen op tekenachtige wijze verkondigd wordt? Ik meen het laatste; maar ik zou toch zeer gaarne willen weten wat Ds Berkhoff hiervan denkt. Evenzoo zou het van betekenis zijn om te vernemen, hoe Ds Berkhoff vs 6 en 7 verstaat; alsook vs 8, van de wateren die uit Jeruzalem vlieten zullen (men denkt hierbij vanzelf aan Ezech. 47:1-12); en dan

Maria:

Herders
en Maria

Maria:

Herders
en Maria

⁵⁾ de z
welbehag
hem, bes
⁶⁾ de z
en he 't
lossing i

vooral
lijks zi
huttend
hoff m
rijk de
Jeruzal
loofhut
verbied
in lette
heeft
Christi
heele v
haar e
meer z
slotver
de afs
dienst
komen
allerbe
te ver
dage z
heid d
Heeren
altaar;
zullen
dat al
dezelv
kent d
of min
dentoo
dragen
hoofd
de voc
vastgel
den ey
der, di
zal ge
reeds
vlees
de bel
gevang
des H
alle ge
beel J
die ee

III ZIELKUNDE III

Uit correspondenties.

Van verschillende zijden kreeg ik correspondentie naar aanleiding van mijn artikel in dit blad over: „De mascotte en de zielkunde”. Het blijkt nu, dat min of meer bewust heel veel menschen voor of na een binding aan een ding, dat hun onbewust een symbool geworden was, beleefden.

Zoo schreef mij een predikant over een doosje, waarin hij altijd de dropjes bewaarde, die hij in zijn zak had op den preekstoel, welk doosje hij nog jaren lang in zijn zak hield, ook toen hij geen dropjes meer gebruikte. Hij stak het trouw elken keer weer in zijn andere preekpak, „en”, zoo schreef hij, „ik zou het er misschien nog in hebben, indien de kinderen niet op zekeren keer het doosje hadden weggemaakt”.

Van een broeder ontving ik een brief, waarin hij mij het volgende mededeelde:

Eens op een avond, toen hij een vrij groote winkel-ontvangst gehad had, stak hij een halven cent, die per ongeluk op tafel was blijven liggen, tusschen de voering van het mandje en deszelfs wand. Een paar jaar zat die halve cent daar. Hij voelde die telkens, maar kwam er nooit toe hem er uit te halen. Toen na eenigen tijd die halve cent toevallig verdwenen was, had hij een onaangename beleving, dat „het ding” weg was.

Ook hier was, zonder dat de man er zich van bewust was, „het ding” het symbool geworden van de herinnering aan een goeden dag in den winkel.

Een andere correspondent vraagt of in zijn diepste wezen al deze dingen toch niet op onze neiging tot afgoderij berusten.

Mijn antwoord is: In zijn diepste wezen ongetwijfeld niet.

Maar we kunnen er wel afgoderij van maken. Wanneer we namelijk zoover komen, dat we niet meer durven handelen zonder „het ding” in onzen zak te hebben, dan begint het bedenkelijk te worden. Dan immers begint „het ding” een eigen waarde voor ons te vertegenwoordigen en gaan we „het ding” een macht toekennen, die het niet heeft.

Maar zoolang het eigenlijk is een onbewust beleven van een binding aan „het ding”, dan rust datgene wat er geschiedt op gewone wetten van het zieleleven.

En zoolang behoeven wij ons, geloof ik, niet ongerust te maken, dat we afgoderij plegen.

De schoolmuts.

Er gaat een typische beweging door Nederland.

Het is de beweging, dat jongemanschen van de Middelbare Scholen zich een gekleurde muts of dito pet aanschaffen met één of meer sterren.

Er schijnt een zekere correspondentie te bestaan tusschen het aantal sterren en de hoeveelheid loffelijk ge-presteerde overgangsexamens.

De beweging voor deze mutsen en petten schijnt op

is in Mesech” en „in de tenten van Kedar woont”, waarmee hij wil uitdrukken dat zijne volksgenooten in wier midden hij verkeert menschen van heidensche en goddelooze zeden zijn (Ps. 120:5). Wanneer nu geprofeteerd wordt dat er geen Kanaäniet, d.w.z. geen goddeloos mensch, meer in 's Heeren tempel zal wezen, kan dit niet zien op den uitwendigen tempeldienst, zooals die in Israël bestond, want het komen tot den tempel was hier niet afhankelijk van iemands inborst, maar alle Israëlieten mochten en moesten hun offerplichten komen vervullen. De profetie ziet hier ongetwijfeld op de nieuwe bedeeing, waarin de dienst van God en de gemeenschap met God gebonden zal zijn aan de innerlijke gesteldheid; waarin de aanbidding van den Vader naar Jezus' woord zal plaats hebben „in geest en in waarheid” (Joh. 4:23, 24).

En hiermee meenen we nu wel genoeg te hebben gezegd om aan te toonen, dat ook het boek Zacharia, noch in zijn eerste, noch in zijn tweede deel, ook maar eenigen grond biedt voor de meening dat de Oud-Testamentische profetie de verwachting van een duizendjarig rijk, meer in het bijzonder van een toekomstig nationaal-Joodsch rijk tegen het wereld einde, zou begunstigen. De sterke pijler, waarop Ds Berkhoff zijne beschouwingen te dien aanzien wil doen rusten, omdat na de ballingschap de verklaring der belofte van Israël's herstel, die we bij nagenoeg alle vóór-exilische profeten vinden, niet meer op terugkeer uit die ballingschap zou kunnen betrokken worden, is ons gebleken een door en door brooze rietstaf te zijn; zoodat zijn geheele opvatting, die hij als door de Schrift geboden aandient, in de Schrift des Ouden Testaments geen den minsten steun vindt, ja door haar veeleer uitdrukkelijk wordt weersproken. Daarom kunnen we thans onze behandeling van dit onderwerp beëindigen. In een slotartikel willen we nu nog in het kort eene samenvatting van het gevondene geven, en als in vogelvlucht den geheelen gang der Oud-Testamentische openbaring in betrekking tot het herstel van Israël overzien.

G. Ch. AALDERS.

En vriendelijk verbod te schrikken.
„Want”, riep hij, „de tijd is nu,
o menschen, in uw sonden schuw,
De Hemel maakt sig op, om u
En gansch de wereld te verquicken.

Want heden u de Godheyl deelt
Der Offerhanden Tegen-beelt,
Daar Coning en Propheet van quelt,
Daar d'eynden van de wer'ld
Daar d'eynden van de wer'ld op wagten.
Gaet haastig heen na Davids Stadt
En zoekt dien onwaarderebren schat
In slegte lompjes opgevat
En leert in Hem 't onsigbaar agten.”

Doen meenden wy het was gedaan
En stelden ons om heen te gaan.
Maar doe ving eerst de Lofsang aan
Van duysend geesten die
Van duysend geesten die Godt eerden
En juichten. „Eer sy Godt, die goed
Den armen mensch den vrede soet
Bestellend sijn behagen doet” *)
En ons uw kinds geheymnis leerden.

Maria: Dat was de weergalm van den groot
Daar Gabriël mijn stil gemoet
Eens mee beroerde en het doet
Mij aan sijn dierbaar woort
Mij aan sijn dierbaar woort gedeecken.
„Uw vrugt, o Maget, is uw croon”
Seyd hij, en „uw Soon Godts Soon
De Hemel sal hem Davids thron
En Heerschappij voor eeuwig schenken.”

Herders: Nu sie ik: d' eene God-spraak slaat
Accoord op d' ander en de maat
Die waarheyl is die eeuwig staat *)
Paar met mij op dien maat
Paar met mij op dien maat uw kelen.
Lof sij den Hemel wijd en breed
en Maria: Die d'armen mensch den soeten vreed
Bestellend, sijn behagen deed,
En leerd' ons Hallelnjah quelen.

Maria: Nu merck ik dat de waarheyl daagt
Daarvan den Siender lang gewaagt
Heeft: Dat een ongeraachte Maagt
Beswangert soud' een kint
Beswangert soud' een kint baren

Herders
en Maria: „Lof sij den Hemel wijd en breed
Die d'armen mensch den soeten vreed
Na sijn behagen spruyten deed!”
Sing onse stem en speel ons snaren
Dat Jesses soon ten thron geraecht;
Dat stercke magt ons handen slaakt;
Dat David voor sijn kudde waact;
Dat d'eeuwe weer een goud
Dat d'eeuwe weer een goud' eeuw is;
Lof sij den Hemel wijd en breed
Die d'armen mensch den saal'gen vreed
Na sijn behagen spruyten deed!
Dat nu ons Heyland Iuda's Leeuw is.

*) de zin is, naar de engelenboodschap: vere zij God, die zijn welbehagen volbrengt aan den mensch, den soeten vrede over hem beschikkend.

*) de zin is: het eene Godswoord harmonieert met het andere en het thema van alle is de eeuwig blijvende waarheid der verlossing in Christus.

vooral vs 16, dat de overgebleven heidenen jaarlijks zullen onttrekken naar Jeruzalem om het loofhuttenfeest te vieren. Moeten wij volgens Ds Berkhoff nu werkelijk denken, dat in het duizendjarig rijk de vertegenwoordigers van allerlei volken naar Jeruzalem zullen komen om daar met de Joden het loofhuttenfeest te houden? Zoover als ik zien kan, verbiedt de Heilige Schrift uitdrukkelijk zoo iets in letterlijken zin te nemen, indien het betrekking heeft op de toekomst na de verschijning van Christus op aarde; want Christus heeft de geheele wet der schaduwen vervuld, en daarmee aan haar een einde gemaakt; er kan nu geen sprake meer zijn van ceremonieele feesten. Trouwens de slotverzen van het hoofdstuk getuigen zelve van de afschaffing, de tenietnaking van den geheelen dienst der schaduwen, zelfs indien men ze volkomen letterlijk opvat (en hier zou het wel het allerbelangrijkst zijn het gevoelen van Ds Berkhoff te verneemen); want wat staat hier? „Te dien dage zal op de beelden der paarden staan: de Heilichheid des Heeren; en de potten in het huis des Heeren zullen zijn: als de sprengbekkens voor het altaar; ja al de potten in Jeruzalem en in Juda zullen den Heere der heirscharen heilig zijn, zoodat allen die offeren willen zullen komen en van dezelve nemen en in dezelve koken”. Wat beteekent dit? Als men het letterlijk opvat niets meer of minder dan dit, dat de beelden waarvan de paardentoomen zijn versierd hetzelfde opschrift zullen dragen, dat gegraveerd stond op de gouden voorhoofdplaat, welke met een hemelsblauw snoer aan de voorzijde van de muts des hoogepriesters was vastgehecht (Ex. 28:36—38), m.a.w. dat die paarden even heilig worden als de hoogepriester; verder, dat er in den tempel geen onderscheid meer zal gemaakt worden tusschen de verschillende gereedschappen, en dat de potten, waarin het offervleesch gekookt werd, gelijk gesteld worden met de bekkens, waarin het bloed der offerdieren opgevangen en waarmee het voor het aangezicht des Heeren gesprogd werd; ja wat meer is, dat alle gewone kookpotten in heel Jeruzalem, en in heel Juda evenzeer heilig zullen zijn, en dat ieder die een offer wil brengen dus de eerste de beste

Dat Godt in Menschenliefde blaakt;
Dat Lam en Wolf ten vrede raakt,
Is in dit kintje waar gemaakt:
Wie sal dit diep geheym
Wie sal dit diep geheim beseffen?
Lof sij den Hemel wijd en breed
Die d'armen mensch den saal'gen vreed
Na sijn behagen spruyten deed!
En wie sijn loff na waarde treffen?

Het loont zeker de moeite, dezen kerstzang eens aandachtig te lezen. Hij vertoont de spellings- en regelmatigheden die aan vrijwel alle 17e eeuwse werk eigen zijn en hij heeft de breedsprakigheid en herhaling, die gewoonlijk het verhalend gedicht en bijna altijd de mystieke poëzie kenmerken, maar hij is opmerkelijk van bouw en inhoud.

De bouw is logisch: de herders komen met enthousiasme tot Maria, die verwonderd vraagt wat hun lofzang op haar kind te betekenen heeft. Haar vragen geeft den herders gelegenheid tot antwoorden en in dat antwoord wordt de betekenis van het kind aangegeven: het is de Troost van allen, die vreezen, de Sterke, die alle vijanden overwint en de zonde wegneemt, de Koning uit Davids stam, uiterlijk arm, maar onzegbaar rijk, omdat zijn vader is de Heer der Heeren. Maria vraagt nu weer hoe ze dit alles weten. En dan vertellen de herders wat hun is wedervaren en wat hun door de engelen is gezegd. Dat verhaal brengt aan Maria de boodschap van den engel Gabriël te binnen en nu ziet ze niet slechts die bevestigd, maar ook gesteund door de profetie, die thans werkelijkheid is geworden.

En de inhoud is de welgeslaagde vereeniging van mystiek en didactiek, de beide elementen die alle stichtelijke volkskunst dragen. De eerste leeft in de duetten, die van het heilswonder de weelde uitzingen welke de ziel smaakt, de laatste in de citatie van engelenwoord en profetie en in de uiteenzetting van de betekenis die het geboren kindje heeft. Bij die duetten behoort het verschijnsel, dat we telkens in de vierde en vijfde regel vinden. In de oude lyrische poëzie van verhaal en dialoog wordt hij wijze van refrein de laatste regel van een couplet overgenomen door de omstanders. De eerste regel van zoo'n tweetal werd dus door één of enkelen, de tweede door allen gezongen. Dit vooral is een karakteristieke trek van volkskunst. Trouwens heel het vers, is in meer dan één opzicht een goede proeve van volksche poëzie, naief en eenvoudig en niet zonder dichterlijkheid: kleine trekjes hier en daar, een zuivere rythme-wending soms of een sprekend woord vormen een behoorlijk tegenwicht tegen matte herhalingen en door rijm dwang veroorzaakte constructie-stroefheid. Bovendien heeft het in zijn herinneren aan de primitieve middeleeuwsche mystiek zijn bekoring. Wie zich in de sfeer van pretentiellooze volkskunst kan verplaatsen, zal zeker van dezen kerstzang kunnen genieten.

C. T.

pot nemen kan om daarin het offervleesch te koken. Neemt men dit letterlijk, dan komt het dus feitelijk hierop neer, dat het geheele onderscheid van heilig en onheilig vervalt: de bellendragende paarden zijn even heilig als de hoogepriester, en alle huishoudelijk kookgereedschap is even heilig als het gouden, gewijde altaargerei, alles staat op één lijn, het onderscheid door de ceremonieele wet zoo zorgvuldig gemaakt en in stand gehouden wordt met één enkel woord weggevaagd. Maar we zullen het wel niet letterlijk hebben op te vatten; doch dan dient deze uitspraak toch om in beeldrijke taal een toekomst aan te kondigen waarin de ceremonieele onderscheidingen vervallen, waarin de schaduwdienst zal ophouden. Wat op andere wijze reeds door Jeremia was gepredikt, toen hij sprak van een tijd, waarin er geen ark meer zijn zou, en men ook aan geen ark meer behoefte zou hebben (Jer. 3:16), dat wordt hier ook door Zacharia verkondigd: er komt een tijd, waarin de geheele ceremonieele dienst een einde neemt. Hetzelfde mogen we ook zien als de strekking van de allerlaatste woorden: „en er zal geen Kanaäniet meer zijn in het huis des Heeren der heirscharen te dien dage”. Met de letterlijke opvatting komt men ook hier niet uit. De letterlijke opvatting zou hier zelfs tot een enorme ongerijmdheid voeren: uit het woordje „meer” toch zouden we dan moeten afleiden dat er in de dagen van den profeet wel Kanaänieten waren in den tempel; maar we weten dat dit door de Mozaïsche wet uitdrukkelijk verboden was — zouden we dan moeten denken dat er toen lijnrecht tegen dit verbod in gehandeld werd, en, wat meer zegt, dat de profeet zulk een overtreding niet in 's Heeren naam zou hebben bestraft, en alleen maar de belofte zou hebben geschonken van een toekomst, waarin dit niet meer zou geschieden? We zullen „Kanaäniet” wel in overdrachtelijken zin hebben te verstaan van menschen met een heidensche inborst, en dus te denken hebben aan Israëlieten, die goddeloos en weerstrevig waren. Zoo noemt Jesaja de vorsten van Juda „vorsten van Sodom” en het volk „volk van Gomorra” (Jes. 1:10). Zoo zegt ook de dichter van Ps. 120 dat hij „een vreemdeling